

*Εικόνα 1.
«ΑΝΟΥΝΤΖΙΑΤΑ». Σχολή Αδελφοδιδασκτικής.*

Τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία στα Ιόνια Νησιά την περίοδο της Βρετανικής προστασίας 1818-1864

Σπύρος Βλαχόπουλος

Η εκπαίδευση στα Ιόνια Νησιά πριν την εισαγωγή της αλληλοδιδασκτικής.

Την περίοδο της Βενετοκρατίας στα Ιόνια Νησιά, 1387-1797, το σχολείο ήταν προνόμιο των λίγων. Η ιδιωτική πρωτοβουλία ενήργησε ως αντιστάθμισμα στην αδιαφορία για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης και πολλοί λόγιοι και πνευματικές προσωπικότητες ίδρυσαν σχολεία στα οποία οι μαθητές πλήρωναν δίδακτρα. Πρωτοβουλίες για την ίδρυση σχολείων έπαιρναν και οι εφημέριοι χρησιμοποιώντας τα εκκλησιαστικά βιβλία για να μεταφέρουν τις λιγοστές γνώσεις τους. Η περίοδος 1797-1799 χαρακτηρίζεται από αλλαγές και γίνεται εμφανής η φροντίδα των Γάλλων Δημοκρατικών για την ίδρυση σχολείων δημοτικής εκπαίδευσης για τη μόρφωση των φτωχών παιδιών. Η προσωρινή δημοτική κυβέρνηση των Γάλλων αποφάσισε να δημεύσει μέρος από τη μοναστηριακή περιουσία για την αντιμετώπιση των κτιριακών αναγκών των δημοσίων σχολείων. Στη διάρκεια της Επτανήσου Πολιτείας (1799-1807) τα πράγματα σε σχέση με τη στοιχειώδη εκπαίδευση εξελίχθηκαν θετικά με την τοποθέτηση στην Κέρκυρα του πληρεξουσίου της Ρωσίας Κόμης Γ. Μοντσενίγου ο οποίος υπέβαλε σχέδιο προς τη Γερουσία για την οργάνωση της Εκπαίδευσης το Μάρτιο του 1803. Έπεισε τη Γερουσία να δημεύσει περιουσίες μονών προκειμένου να εξασφαλιστούν απαραίτητοι πόροι και κτιριακή υποδομή για την ίδρυση σχολείων. Στις 11 Μαΐου του 1804 η Γερουσία θέσπισε την ίδρυση σαράντα σχολείων στοιχειώδους εκπαίδευσης σε ολόκληρο το κράτος και καθόρισε τη διαδικασία πρόσληψης των δασκάλων, τη μισθοδοσία τους και τον κανο-

νισμό λειτουργίας των σχολείων. Η τάση για ίδρυση δημοσίων σχολείων που θα εκπαιδεύονταν παιδιά φτωχών οικογενειών ήταν πλέον δεδομένη. Εκείνο που χρειαζόταν ήταν μια μέθοδος που θα κάλυπτε τις ανάγκες της εποχής.

2. Η εισαγωγή της αλληλοδιδασκτικής στα σχολεία - πρώτες αποφάσεις.

Στις 5 Απριλίου του 1819 ο Αρμοστής των Ιονίων Νήσων στην εναρκτήρια συνεδρίαση της Γερουσίας έκανε λόγο για την αλληλοδιδασκτική μέθοδο διδασκαλίας που θα εφαρμοζόταν στα δημόσια σχολεία του Κράτους. Την ίδια ημερομηνία η Γερουσία αποφάσισε να καθιερώσει την αλληλοδιδασκτική και ορίστηκε ως «Γενικός Έφορος της Κοινής Διδασκαλίας του Κράτους» ο Ιάκωβος Λουζινιάν που ήταν στο άμεσο περιβάλλον του Γκίλφορντ. Στις 5 Απριλίου του 1819 ιδρύθηκε Σχολή Αλληλοδιδασκτικής για την εκπαίδευση των δασκάλων με έδρα το μοναστήρι της Ευαγγελίστριας (Αννουτζιάτας). Την προστασία της και την ευθύνη για τη διδακτέα ύλη είχαν ο Αρμοστής και η Γερουσία. Οι ύπαρχοι και τα Επικώρια Συμβούλια των νησιών έπρεπε να στείλουν με έξοδα του Κράτους μαθητές για να εκπαιδευτούν στη νέα μέθοδο. Στην πρώτη του έκθεση ο Λουζινιάν ως Γενικός Έφορος ανέφερε ότι η Σχολή άνοιξε τέλος Ιουνίου του 1819 και μαθητές ήταν τέσσερις από την Κέρκυρα και τέσσερις από τη Ζάκυνθο. Ένα στοιχειώδες φυλλάδιο δόθηκε σαν εγχειρίδιο στους μαθητές στο οποίο είχαν επισυναφθεί αποσπάσματα από το Ευαγγέλιο. Στους επόμενους μήνες εισήχθησαν στη Σχολή μαθητές από τη Ζάκυνθο, την Κεφαλονιά, τους Παξούς και

την Ιθάκη οι οποίοι αφού εκπαιδεύονταν επιτυχώς, θα μπορούσαν να μεταφέρουν τις υπηρεσίες τους στον τόπο τους. Την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων την έθεταν στη Γερουσία προς έγκριση. Επειδή οι μαθητές που φοιτούσαν στη σχολή δεν ξεπερνούσαν την ηλικία των δεκατεσσάρων, αποφασίστηκε να εισαχθούν νέοι διάκονοι οι οποίοι θα εκπαιδεύονταν και στη συνέχεια θα αναλάμβαναν τη διεύθυνση σχολείων.

2.1. Η άφιξη του Γκίλφορντ - ο πρώτος νόμος για τη δημόσια εκπαίδευση.

Το Μάρτιο του 1820 ο Γκίλφορντ έφτασε στην Κέρκυρα. Το ίδιο έτος πραγματοποίησε περιοδεία στα νησιά όπου διαπίστωσε άσχημη κατάσταση στα σχολεία και μικρό αριθμό μαθητών. Στην Κέρκυρα με πληθυσμό 48.737 κατοίκους λειτουργούσαν τρία σχολεία με 239 μαθητές. Τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου παρουσίασε μελέτη και πρότεινε τρεις κατηγορίες σχολείων: Προκαταρκτικά που θα διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, θρησκευτικά, αριθμητική, Δευτερεύοντα που θα διδάσκονταν Ελληνικά, Λατινικά, Καλές Τέχνες, Αριθμητική, Στοιχεία Γεωμετρίας, Αγγλικά και στην τρίτη κατηγορία, Πανεπιστήμιο. Ο Γκίλφορντ πρότεινε η εκπαίδευση των δασκάλων που θα στελέχωναν τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία να γίνει στη Λευκάδα στη σχολή που είχε ιδρύσει ο Αθανάσιος Πολίτης.

Στις 12 Απριλίου του 1820 η Γερουσία θέσπισε τον πρώτο νόμο για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με αυτόν οι Έπαρχοι έπρεπε να επιλέξουν δυο ιερείς που θα εκτελούσαν χρέη δασκάλου από τα νησιά Κέρκυρα, Κεφαλλονία, Ζάκυνθο και Λευκάδα και από έναν από Ιθάκη και Παξούς προκειμένου να μετεκπαιδευτούν στη Λευκάδα στη νέα μέθοδο. Στη συνέχεια θα επέστρεφαν στα νησιά τους καθοδηγούμενοι από τον Αθανάσιο Πολίτη όσοι προέρχονταν από Ιθάκη, Λευκάδα, Παξοί και Κέρκυρα και από τον Λουζινιάν όσοι προέρχονταν από την Κεφαλονία, τη Ζάκυνθο και τα Κύθηρα. Εκεί θα δίδασκαν στους δασκάλους της εξοχής την αλληλοδιδασκτική προκειμένου να μπορούν αυτοί με τη σειρά τους να εκπαιδεύσουν τους μαθητές στην

Ανάγνωση, τη Γραφή, την Αριθμητική και τα Θρησκευτικά. Προβλεπόταν βραβείο για όσους δασκάλους διακρίνονταν, ενώ τα μαθήματα θα διεξάγονταν στα παρεκκλήσια που δε λειτουργούσαν. Αποφασίζονταν σε κάθε πρωτεύουσα νησιού να ιδρυθεί ένα Κεντρικό Σχολείο αλληλοδιδασκτικής που την οργάνωσή τους θα αναλάμβαναν οι Πολίτες και Λουζινιάν για τους οποίους προβλεπόταν επίσης μισθός, ενώ για τα έξοδα συντήρησης θα έπρεπε να μεριμνήσουν οι Έπαρχοι. Σε κάθε νησί συστήνονταν επιτροπή αποτελούμενη από επιφανείς κατοίκους κατευθυνόμενη από τον Έπαρχο Διοικητή με αντικείμενο την οικονομική διαχείριση των σχολείων και την πειθαρχία.

Ένα χρόνο από την ψήφιση του νόμου ο Γκίλφορντ στις 25 Απριλίου του 1821 συνέταξε αναφορά προς τη Γερουσία στην οποία περιέγραφε τις δυσκολίες εφαρμογής της νέας μεθόδου λόγω έλλειψης εμπειρίας των δασκάλων, ούσπηνε στην κυβέρνηση να μεριμνήσει για τους παλιούς δασκάλους ώστε να καθοδηγηθούν σωστά στη νέα οργάνωση των σχολείων, πρότεινε την αύξηση του μισθού τους και την οικονομική συμμετοχή των μαθητών. Ανέφερε ότι στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία της Λευκάδας του Αθανάσιου Πολίτη η πρόοδος των μαθητών ήταν σημαντική στα μαθηματικά, στην εξωτερική εμφάνιση και τη συμπεριφορά. Σε δεύτερη έκθεση, 31 Μαρτίου του 1823, ο Γκίλφορντ τόνιζε ότι τα αλληλοδιδασκτικά είχαν θετική πορεία, όμως χρειαζόνταν μεταρρυθμίσεις. Έκανε αναφορά σε καθένα από τα σχολεία ξεχωριστά επισημαίνοντας ελλείψεις και ανάγκες. Για παράδειγμα για το σχολείο στην Κέρκυρα ανέφερε πως είχε 130 μαθητές οι οποίοι δε διακρίνονταν ούτε για την πειθαρχία ούτε για τη συνέπεια της φοίτησής τους. Το σχολείο των Παξών ήταν σε άριστη κατάσταση, όχι όμως και της Ιθάκης. Στην ίδια έκθεση ανέφερε ότι γινόταν προετοιμασία ώστε να φτιαχτούν στα προκαταρκτικά σχολεία ένατη και δέκατη τάξη και ότι ετοιμαζόταν γραμματική από τον Α. Πολίτη. Ένα χρόνο μετά συντάχθηκε μια ακόμη αναφορά του Γκίλφορντ προς τη Γερουσία, 4 Μαΐου του 1824, στην οποία διαπιστωνόταν μεν μεγάλη πρόοδος στα σχολεία σε σχέση με τον αριθμό αλλά και την επίδοση των

μαθητών, ανέφερε όμως και αρνητικά. Για παράδειγμα για το σχολείο της Ζακύνθου που είχε 80 μαθητές τόνιζε ότι δεν υπήρχε μεγάλη πρόοδος εξαιτίας της προχωρημένης ηλικίας του δασκάλου και δεν τηρούνταν στοιχειώδεις κανόνες υγιεινής. Πρότεινε τη σύσταση νέου που θα στέγαζε 300 μαθητές. Στο Αργοστόλι ανέφερε ότι φοιτούσαν 45 μαθητές και εκπαιδεύονταν από νεαρό δάσκαλο ο οποίος δεν ήταν αρκετά εξασκημένος στη Γλώσσα και στη νέα μέθοδο. Στις 6 Μαΐου του 1824 η Γερουσία έλαβε από τον Γκίλφορντ νέα έκθεση που συνέταξε ο Αθανάσιος Πολίτης και εισηγούταν την οικονομική συνδρομή των γονέων. Στην ύπαιθρο της Λευκάδας είχαν ιδρυθεί σύμφωνα με την αναφορά σχολεία με την οικονομική στήριξη γονέων και φοιτούσαν 300 μαθητές. Οι χωρικοί έκαναν ένα είδος συμφωνητικού στο οποίο συμφωνούσαν μηνιαίο ποσό, 25 με 30 οβολούς, για κάθε παιδί. Κάθε σχολείο είχε τριμελή επιτροπή από χωρικούς με αρμοδιότητα την είσπραξη των χρημάτων με τα οποία θα πλήρωναν το δάσκαλο και θα κάλυπταν τις ανάγκες του σχολείου. Η επιτροπή θα έλεγχε κατά πόσο ο δάσκαλος εκτελούσε σωστά τα καθήκοντά του, θα τηρούσε βιβλία εσόδων, εξόδων που κάθε μήνα τα προσκόμιζαν στο κεντρικό σχολείο για έλεγχο. Πολλοί γονείς από τα προάστια της Κέρκυρας δέχτηκαν την πρόταση του Πολίτη και υπέγραψαν συμφωνητικά για την ίδρυση σχολείων. Μαντούκι και Ποταμός ήταν τα πρώτα προάστια που ζήτησαν την ίδρυση σχολείων. Στη συνέχεια ιδρύθηκαν σχολεία στο Νότο. Στους Αναπλάδες με 71 μαθητές, στα Μελίκια με 62, στο Περιβόλι με 51 και στις Κουσπάδες με 42.

Ο Αθανάσιος Πολίτης ως επιθεωρητής των αλληλοδιδασκτικών σχολείων το Σεπτέμβριο του 1826 μετά από περιοδεία στα χωριά της Κέρκυρας υπέβαλε μελέτη σύμφωνα με την οποία εντόπιζε 22 περιπτώσεις με δυνατότητα ίδρυσης αλληλοδιδασκτικών σχολείων και κατέγραφε χίλια πενήντα επτά παιδιά που επιθυμούσαν εκπαίδευση. Στη συνέχεια από την ύπαιθρο παρατηρήθηκε ενδιαφέρον για τη σύσταση σχολείων, ενώ η κυβέρνηση έκανε προσπάθειες να καθιερώσει την υποχρεωτικότητα στην εκπαίδευση. Το 1826 σύμφωνα

με κατάλογο της κυβέρνησης ο συνολικός μαθητικός πληθυσμός στα Ιόνια Νησιά ανερχόταν σε 1.731 μαθητές. Αναγράφονταν 772 μαθητές στα Κύθηρα, 239 στην Κέρκυρα οι οποίοι κατανέμονταν σε τρία σχολεία στο Κεντρικό, στο Μαντούκι και στον Ανεμόμυλο, 363 στη Ζάκυνθο, 157 στην Κεφαλονιά, 85 στην Ιθάκη, 75 στη Λευκάδα και 40 στους Παξούς.

Ο Γκίλφορντ υπέβαλε στη Γερουσία μια ακόμη έκθεση με θέμα την υποχρεωτική φοίτηση στις 25 Μαΐου του 1827, ενώ αναχώρησε λόγω σοβαρής ασθένειας για τη Βενετία όπου πέθανε στις 2 Οκτωβρίου 1827. Προς το τέλος του 1827 ο μαθητικός πληθυσμός ανερχόταν σε 2.342 μαθητές σε ολόκληρο το κράτος, αριθμός που συνοψίζει τον απολογισμό του έργου του Γκίλφορντ στην προκαταρκτική εκπαίδευση των Ιόνιων Νησιών. Ο Γκίλφορντ έθεσε τις βάσεις μιας υποτυπώδους δομής ενός εκπαιδευτικού συστήματος με κύριο άξονα την αλληλοδιδασκτική μέθοδο διδασκαλίας.

Η αναδιοργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης μετά το θάνατο του Γκίλφορντ.

Στην 16^η Πράξη του τρίτου Κοινοβουλίου αποφασίστηκε η σύσταση της Γενικής Επιτροπής Δημόσιας Εκπαίδευσης και επανακαθορίστηκε η αλληλοδιδασκτική μέθοδος για τα προκαταρκτικά σχολεία. Η Γενική Επιτροπή της Δημόσιας Εκπαίδευσης ήταν τριμελής και καταργούσε το θεσμό του Άρχοντα της Εκπαίδευσης που ίσχυε. Την προεδρεία ασκούσε ένας Γερουσιαστής. Η πρώτη Επιτροπή διορίστηκε στις 20 Ιουνίου του 1828 και την αποτελούσαν ο γερουσιαστής Ιππότης Άγγελος Κόνδαρης από τη Λευκάδα, ο Στάμος Γαγκάδης και ο Νεόφυτος Βάμβας που ήταν διάκονος. Είχε ως αντικείμενό της την οργάνωση της εκπαίδευσης και στις τρεις βαθμίδες.

Ο Επιθεωρητής της δημόσιας εκπαίδευσης, Αθανάσιος Πολίτης, συνέταξε στο διάστημα αυτό αναφορά προς τη Γερουσία και πρότεινε να επεκταθεί το μέτρο της συμμετοχής των γονέων στα έξοδα των σχολείων όπως ίσχυε στην Κέρκυρα που είχε θετικά αποτελέσματα. Η πρόταση όριζε ότι το

κράτος έπρεπε να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την ίδρυση των σχολείων, ενώ οι γονείς αναλάμβαναν να πληρώνουν τους μισθούς, υλικά και τα ενοίκια των κτιρίων. Οι δάσκαλοι των αλληλοδιδασκτικών σχολείων έπρεπε να φτιάχνουν κάθε μήνα τρεις καταστάσεις τις οποίες υπέβαλλαν στο Κεντρικό Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο. Στη μια υπήρχαν τα ονόματα των μαθητών, μια δεύτερη περιελάμβανε την πρόδό τους και στην τρίτη αναγράφονταν τα έσοδα, τα έξοδα και τα ονόματα αυτών που δεν είχαν πληρώσει. Το Κεντρικό Σχολείο διαβίβαζε την κατάσταση με αυτούς που χρωστούσαν στην Εκτελεστική Αστυνομία που είχε την αρμοδιότητα να εισπράττει τα χρήματα και να τα παραδίδει στον Επιθεωρητή. Στην αναφορά του ο Πολίτης έκανε λόγο για 8 Κεντρικά Σχολεία στις πρωτεύουσες των νησιών που χρηματοδοτούνταν από την κυβέρνηση εξολοκλήρου, κατέγραφε 19 στην ύπαιθρο της Κέρκυρας, 12 στη Ζάκυνθο, 19 στην Κεφαλονιά και 1 στο Ληξούρι τα οποία συντηρούσε η κυβέρνηση με τους γονείς των μαθητών.

Στις 13 Απριλίου του 1829 δημοσιεύτηκε νέος κανονισμός για τα Προκαταρκτικά Σχολεία με 25 άρθρα που προέκυψε από τη συνεργασία της Επιτροπής του Αθανάσιου Πολίτη και του διευθυντή του αλληλοδιδασκτικού σχολείου της πόλης, Ιωάννη Φωκά. Προέβλεπε διετή φοίτηση στην κατώτερη εκπαίδευση και τη διδασκαλία της Ανάγνωσης, της Γραφής, της Αριθμητικής και των Θρησκευτικών. Σύμφωνα με την απόφαση τα δικαιολογητικά που χρειάζονταν ένας υποψήφιος δάσκαλος ήταν: α) Απόδειξη από σαράντα τουλάχιστον γονείς ότι τον είχαν εκλέξει ως δάσκαλο των παιδιών τους. β) Γραπτή μαρτυρία για τον ηθικό χαρακτήρα του υποψηφίου από τον Αρχιερέα του νησιού ή την τοπική διοίκηση. γ) Βεβαίωση καλής γνώσης της αλληλοδιδασκτικής. Τα δικαιολογητικά ο υποψήφιος τα κατέθετε στον διευθυντή του Κεντρικού Σχολείου ο οποίος τα διαβίβαζε στον Γενικό Έφορο των σχολείων και αυτός με τη σειρά του τα προσκόμιζε στη Γενική Επιτροπή. Αν επικυρώνονταν, ακολουθούσαν αντίστροφη πορεία για να καταλήξουν στον ενδιαφερόμενο ο

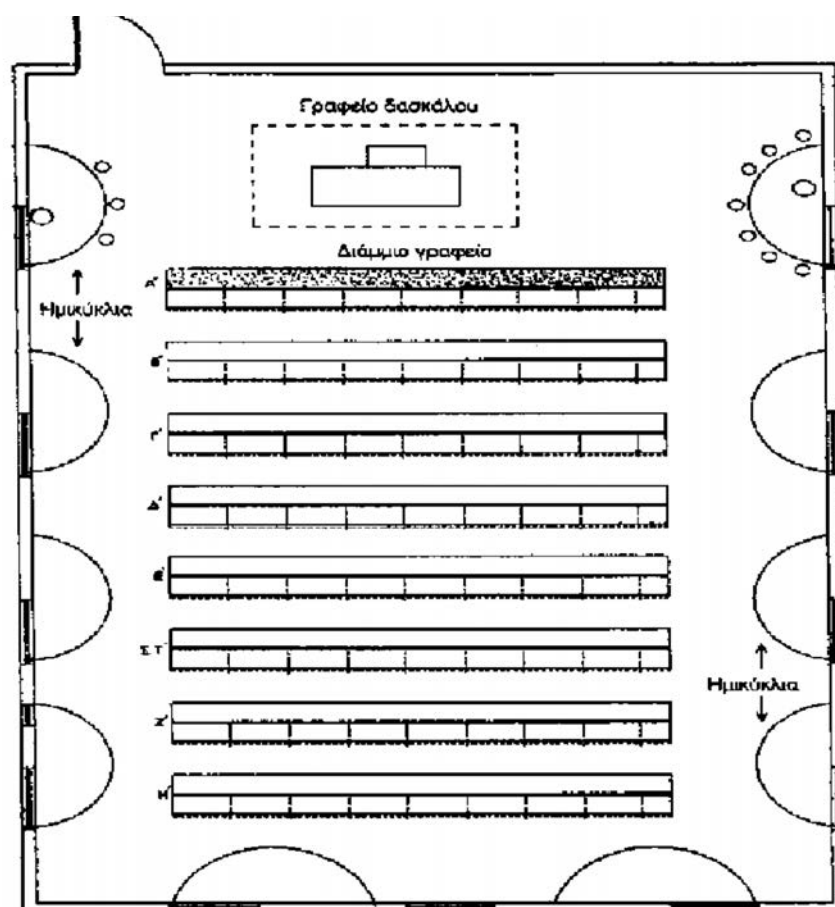
ο οποίος τα κρατούσε ως αποδεικτικά στοιχεία. Αν υπήρχαν αμφιβολίες για τις ικανότητες του δασκάλου, υποβαλλόταν σε εξετάσεις οι οποίες καθορίζονταν από το διευθυντή του Κεντρικού Σχολείου. Στην περίπτωση που ο δάσκαλος είχε ελλείψεις, υποβαλλόταν σε εκπαίδευση στο Κεντρικό Σχολείο. Κάθε τρεις μήνες τα σχολεία επιθεωρούνταν από τον διευθυντή του Κεντρικού Σχολείου και κάθε έξι από τον Επιθεωρητή. Η Γενική Επιτροπή είχε δικαίωμα να καλεί οποιονδήποτε δάσκαλο θεωρούσε απαραίτητο σε εξετάσεις. Οι εκπαιδευτικοί των αλληλοδιδασκτικών εξαρτιόνταν από το διευθυντή του Κεντρικού Σχολείου. Το κράτος είχε την υποχρέωση να εφοδιάζει τα σχολεία με τα απαραίτητα εγχειρίδια και υλικά και οι δάσκαλοι είχαν την υποχρέωση να τηρούν πιστά τις οδηγίες του Κεντρικού Σχολείου και των εγχειριδίων που είχαν στη διάθεσή τους. Κάθε δάσκαλος παραλάμβανε τα απαραίτητα εγχειρίδια και γραφική ύλη στην αρχή της σχολικής χρονιάς και έστελνε αναφορά που πιστοποιούσε την παραλαβή. Με τον κανονισμό αυτό επιχειρήθηκαν δομικές αλλαγές στην προκαταρκτική εκπαίδευση προκειμένου να επεκταθεί η λειτουργία των σχολείων και στην ύπαιθρο που μέχρι το 1828 ήταν από ελάχιστα ως ανύπαρκτα.

3.1. Το Εγχειρίδιο Αλληλοδιδασκτικής του Πολίτη.

Το «Εγχειρίδιο Αλληλοδιδασκτικής» παραδόθηκε στα σχολεία το 1829 και αποτελούσε βασικό εργαλείο για κάθε δάσκαλο προκαταρκτικού σχολείου. Σ' αυτό παρέχονται κτιριακές οδηγίες για τις προδιαγραφές των σχολείων, τα υλικά που χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία και πώς πρέπει να τοποθετούνται στο χώρο. Γίνεται ανάλυση στον τρόπο κατανομής των μαθητών στις βαθμίδες ή στις τάξεις και πώς πρέπει να μεταβαίνουν από τη μια βαθμίδα στην επόμενη. Καταγράφεται αναλυτικά η ύλη που πρέπει να διδαχτεί σε κάθε τάξη και υποδεικνύεται με ακρίβεια ο τρόπος μετάδοσης στους μαθητές. Αρχίζουν με τη γραφή, μαθαίνουν τα 24 γράμματα της αλφαβήτα και συνεχίζουν με την ανάγνωση. Όλα

Εικόνα 2.

Πηγή: Παπαδάκη Ανδία,
«Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος
διδασκαλίας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα»,
Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1992.

προγραμματισμένα κάτω από αυστηρή πειθαρχία. Το σχολείο διαιρείται σε 8 τμήματα που το καθένα διευθύνεται από έναν προχωρημένο μαθητή του επόμενου τμήματος. Για το μάθημα της Γραφής η ύλη κατανέμεται στα 8 τμήματα με κλιμακωτή δυσκολία. Το πρώτο τμήμα χωρίζεται σε δυο μέρη. Οι μαθητές στο Α μέρος μαθαίνουν να γράφουν τα κεφαλαία και τα μικρά γράμματα στον πίνακα, ενώ στο Β μέρος μαθαίνουν τα ίδια στο αβάκιο. Στο δεύτερο τμήμα μαθαίνουν να γράφουν συλλαβές που αποτελούνται από δυο κεφαλαία γράμματα μετά από υπαγόρευση του πρωτόσχολου. Στο τρίτο και τέταρτο τμήματα γράφουν με τον ίδιο τρόπο συλλαβές από τρία και τέσσερα γράμματα αντίστοιχα. Περνώντας στο πέμπτο και στη συνέχεια στο έκτο τμήμα εξασκούνται στο γράψιμο λέξεων που αποτελούνται από δυο συλλαβές, ενώ στο έβδομο αντιγράφουν από κάποιο υπόδειγμα που βλέπουν. Στο πρόγραμμα του όγδοου τμήματος είναι η εκμάθηση των κανόνων της καλλιγραφίας όπως και η υπαγόρευση προτάσεων προς

τους μαθητές από τους πρωτόσχολους. Στην Πρώτη τάξη διδάσκονται οι εννέα αριθμοί και το μηδέν, στη Δεύτερη προσπαθούν να τους προφέρουν, στην Τρίτη κάνουν συνδυασμούς με τους αριθμούς. Στην Τετάρτη εκπαιδεύονται στην πρόσθεση, ενώ στην αφαίρεση στην Πέμπτη. Στην Έκτη τάξη διδάσκεται ο πολλαπλασιασμός και στην Έβδομη η διαίρεση. Τα κλάσματα και η μέθοδος των τριών είναι αντικείμενο για την Όγδοη Τάξη. Περιγράφεται επίσης πώς ο δάσκαλος πρέπει να επιλέγει τους μαθητές που θα πάρουν τον τίτλο του Ερμηνευτή. Κριτήρια ήταν η ευστροφία, η επιμέλειά και το ήθος. Χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τους γενικούς και τους μερικούς. Ο δάσκαλος πρέπει να διδάξει τις υποχρεώσεις στους Ερμηνευτές και να ελέγχει σε τακτά χρονικά διαστήματα, αν τις γνωρίζουν. Ακόμη περιγράφονται οι ποινές των μαθητών. Τέτοιες είναι: οι τιμωρημένοι να φέρουν κρεμασμένα στο λαιμό τους καρτέλα που να γράφει το παράπτωμα που είχαν κάνει και να περιφέρονται στο σχολείο συνοδευόμε-

νοι από τρεις άλλους μαθητές από τους οποίους οι δυο είναι Ερμηνευτές, η ποινή της φυλάκισης, η σημείωση του ονόματος του μαθητή σε ειδική πλάκα, η παραπομπή στους δασκάλους, η επιστολή προς τους γονείς αλλά και η εκδίωξή τους από το σχολείο. Τέλος υπάρχει ένα υπόμνημα προόδου, πίνακας ο οποίος δείχνει στο δάσκαλο πώς μπορεί να αξιολογήσει τον μαθητή αριθμητικά και αναλυτικά σε κάθε μάθημα. Ένας δεύτερος πίνακας ήταν για τις απουσίες.

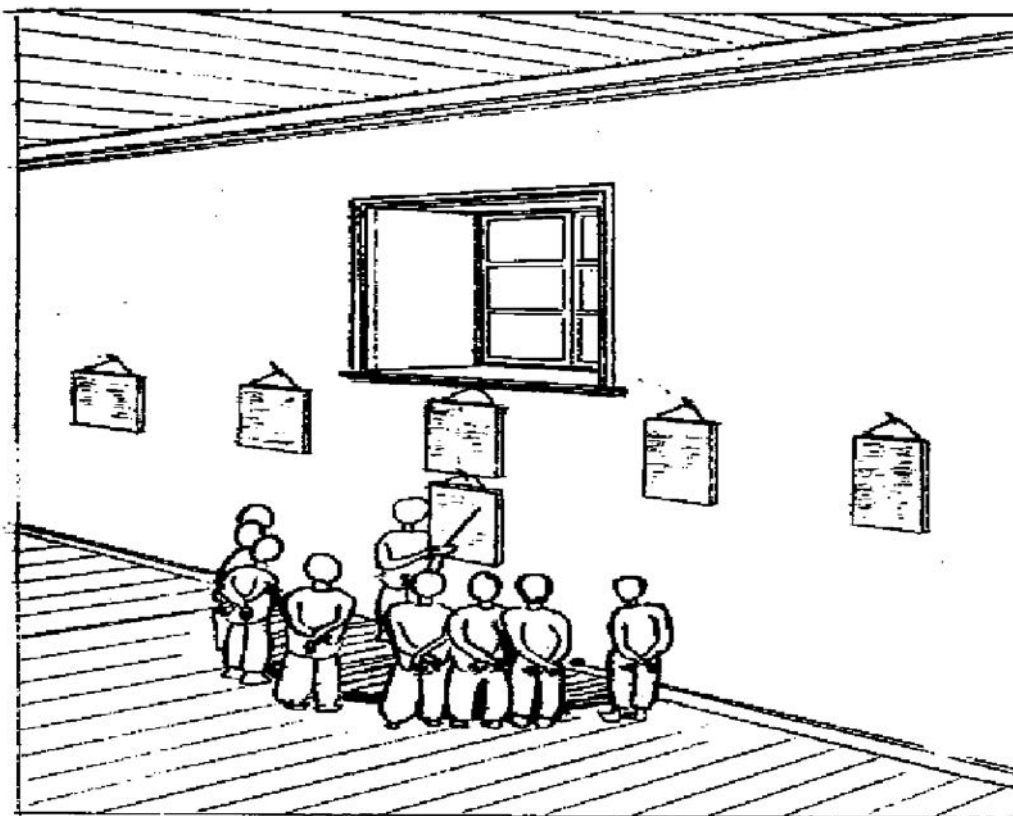
4. Ο Ανδρέας Μουστοξύδης. Ο μαθητικός πληθυσμός και τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία τα έτη 1830/1832/1833 – Θεσμικές αλλαγές.

Στις 24 Δεκεμβρίου του 1832 σύμφωνα με την έκθεση του Επιθεωρητή της Εκπαίδευσης Αθανάσιου Πολίτη ο συνολικός μαθητικός πληθυσμός ήταν της τάξης των 4.283 σε όλα τα Επτάνησα, ενώ τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία ήταν 117. Συγκρίνοντας τα στοιχεία με τα αντίστοιχα του έτους 1824 παρατηρούμε ότι ο μαθητικός πληθυσμός στο διάστημα των εννέα χρόνων τριπλασιάστηκε. Η αύξηση προφανώς οφείλεται στις αποφάσεις από το

επίσημο Κράτος για την οργάνωση και λειτουργία των σχολείων, στην υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης, στο ενδιαφέρον των γονιών για τη φοίτηση των παιδιών και στην εξάπλωση των σχολείων στην ύπαιθρο.

Το 1832 ανέλαβε πρόεδρος της Επιτροπής Εκπαίδευσης ο Ανδρέας Μουστοξύδης με εμπειρία από την Αίγινα όπου ο Καποδίστριας του είχε αναθέσει την οργάνωση της Εκπαίδευσης. Οι πρώτες ενέργειές του ήταν για την ανέγερση νέων σχολικών κτιρίων που δεν απέδωσαν εξαιτίας της έλλειψης χρημάτων. Το Σεπτέμβριο του 1832 συνέταξε έκθεση σύμφωνα με την οποία τα σχολεία της αλληλοδιδασκτικής δεν ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες και στις προσδοκίες του πληθυσμού. Στην τετραετία 1830-1833 ο αριθμός των σχολείων και ο αριθμός των μαθητών παρουσίαζαν καθοδική πορεία. Το 1830 ο μαθητικός πληθυσμός ανέρχεται σε 4.540 μαθητές, το 1831 ήταν 4.401, 3.783 το επόμενο έτος και 2.719 το 1833. Παρατηρείται μείωση κατά 40%. Βέβαια τα στοιχεία του Μουστοξύδη το 1832 δε συμφωνούσαν με εκείνα που είχε ανακοινώσει ο Αθανάσιος Πολίτης στη δική

Εικόνα 3.
Πηγή: Παπαδάκη Λυδία,
«Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος
διδασκαλίας στην Ελλάδα
του 19ου αιώνα»,
Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1992.

του έκθεσε το Δεκέμβριο του 1832. Αυτό ερμηνεύεται από τη ρευστότητα της κατάστασης ειδικά στα σχολεία της υπαίθρου που μερικά σταματούσαν να λειτουργούν εξαιτίας ειδικών συνθηκών πριν τη λήξη του σχολικού έτους ή άλλα άνοιγαν στη μέση της σχολικής χρονιάς επειδή είχε βρεθεί δάσκαλος. Ο Ανδρέας Μουστοξύδης έκανε λόγο για αποτυχία του συστήματος. Τόνιζε ότι ο κόσμος δεν ενδιαφερόταν για τα γράμματα. Η υποχρέωση των γονέων να συνεισφέρουν στη συντήρηση των σχολείων θεωρήθηκε ως ανασταλτική παράμετρος. Ακόμη μια αιτία εντοπιζόταν στη μη τήρηση των νόμων που πρόβλεπαν την υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης. Από τις πιο σοβαρές παραμέτρους θεωρήθηκε η ύπαρξη στα χωριά πολλών σχολείων που λειτούργησαν με την παλιά μέθοδο και είχαν ιδρυθεί από ανθρώπους που κατείχαν ελάχιστα το επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Τα σχολεία αυτά συνέχιζαν να λειτουργούν κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, χωρίς έλεγχο από την κεντρική διοίκηση. Ο Μουστοξύδης πρότεινε να κλείσουν αυτά που λειτουργούσαν με το παλιό σύστημα στις περιοχές που υπήρχαν τα αλληλοδιδασκτικά, γιατί δημιουργούσαν ανταγωνισμό. Τόνιζε ότι το κράτος έπρεπε να έχει την ευθύνη για τη διάπλαση των παιδιών και οι δάσκαλοι να ελέγχονται άμεσα από την Επιτροπή. Αιτία της φθίνουσας πορείας ήταν επίσης η χαμηλή αμοιβή των δασκάλων. Ο Ανδρέας Μουστοξύδης θεωρούσε ότι η προκαταρκτική εκπαίδευση έπρεπε να είναι δωρεάν, διότι ήταν αναγκαία για όλους, παρατηρούσε παράλληλα ότι όπου οι γονείς ξόδευαν χρήματα για την εκπαίδευση των παιδιών τους, εκτιμούσαν διαφορετικά την αξία της και οι δάσκαλοι εργάζονταν πιο συνειδητά όταν ελέγχονταν από τους γονείς. Στην έκθεση διατυπωνόταν πρόταση για τα οικονομικά ζητήματα σε σχέση με τη συντήρηση των σχολείων, τους μισθούς των δασκάλων και την κατανομή των αλληλοδιδασκτικών στην ύπαιθρο. Προτείνονταν αλλαγές σε διοικητικά ζητήματα όπως την ίδρυση Κομιτάτου της Εκπαίδευσης σε κάθε νησί για την καλύτερη επιτήρηση των σχολείων.

Στις 15 Νοεμβρίου του 1833 ψηφίστηκε από τη

Βουλή απόφαση που αναφερόταν σε 8 Κεντρικά και 137 κοινά αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Από τα Κεντρικά θα ιδρύονταν 2 στο Αργοστόλι και στο Ληξούρι, 1 στην Κεφαλονιά και από 1 στα άλλα νησιά. Αποφασιζόταν επίσης ότι το προσωπικό των Κεντρικών Αλληλοδιδασκτικών Σχολείων θα αποτελούταν από έναν δάσκαλο, έναν παραινέτη κι έναν υπηρέτη. Τα 137 Κοινά αλληλοδιδασκτικά θα κατανέμονταν 32 στην Κέρκυρα, 52 στην Κεφαλονιά, 16 στη Ζάκυνθο, 19 στη Λευκάδα, 4 στους Παξούς και 7 στην Ιθάκη. Τον Αύγουστο του 1834 ψηφίστηκε νέα Πράξη από το Κοινοβούλιο ανατρέποντας την προηγούμενη. Καθιερώνονταν πάλι ο θεσμός του Άρχοντα της Εκπαίδευσης που διοριζόταν για πέντε χρόνια από τη Γερουσία με τη σύμφωνη γνώμη του Αρμοστή. Έπρεπε να κατάγεται από τα Ιόνια Νησιά και είχε αξίωμα Γερουσιαστή. Τριμελής Επιτροπή Δημόσιας Εκπαίδευσης αποτελούμενη από τον Άρχοντα ως πρόεδρο, ένα μέλος που θα διορίζε η Γερουσία κι ένα άλλο που θα διοριζόταν από τον Αρμοστή θα είχε τη διεύθυνση της Δημόσιας Εκπαίδευσης στο Κράτος. Η Επιτροπή θα έπαιρνε κατευθύνσεις από τη Γερουσία και θα ήταν υπεύθυνη για την εκτέλεση των αποφάσεων της Βουλής. Ήταν υποχρεωμένη να υποβάλει προτάσεις προς τη Γερουσία για τη Βελτίωση των συνθηκών Εκπαίδευσης και να προτείνει το εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων της Δημόσιας Εκπαίδευσης. Ο Γενικός Επιθεωρητής των Αλληλοδιδασκτικών Σχολείων μετονομαζόταν σε Γενικό Έφορο των Μεσαίων και Αλληλοδιδασκτικών Σχολείων του Κράτους. Αυτός διοριζόταν από τη Γερουσία και θα μπορούσε να κατάγεται τόσο από τα Ιόνια Νησιά όσο και από τη Βρετανία. Ο ίδιος θα συνέδεε τη Γενική Επιτροπή με τους διευθυντές των Μεσαίων και αλληλοδιδασκτικών σχολείων.

Σύμφωνα με απόφαση της Βουλής, 7 Φεβρουαρίου 1835, η Γενική Επιτροπή της Δημόσιας Εκπαίδευσης αναλάμβανε την επιτήρηση όλων των κλάδων της εκπαίδευσης στα Ιόνια Νησιά με στόχο την υλοποίηση των αποφάσεων της Κυβέρνησης. Έπρεπε να συνεδριάζει μια φορά την εβδομάδα και να τηρούνται πρακτικά. Έκανε προτάσεις στη Βου-

λή για τη δημόσια εκπαίδευση και έφερνε αναφορές από τον Γενικό Έφορο του Πανεπιστημίου ή των Αλληλοδιδασκτικών Σχολείων. Ασκούσε έλεγχο σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, δεν είχε όμως αρμοδιότητα να επιβάλλει ποινές. Κάθε έξι μήνες έπρεπε να υποβάλλει στη Βουλή λεπτομερή αναφορά που θα περιλάμβανε γενικό έλεγχο για κάθε δημόσιο σχολείο και το Πανεπιστήμιο, τον αριθμό των μαθητών, τα βιβλία που χρησιμοποιούνταν, τα μαθήματα που διδάσκονταν. Η Γενική Επιτροπή έπαυε από τα διδακτικά καθήκοντα όποιον δάσκαλο δεν ανταποκρινόταν στις υποχρεώσεις του. Χαρακτηριστική ήταν η απόφαση που δημοσιεύτηκε στην επίσημη εφημερίδα του Κράτους: «Η επί της Παιδείας Γενική Επιτροπή, επ' αναφορά του Γενικού Εφόρου των Σχολείων και επί των παρατηρήσεων του ανήκοντος Προεστώτος και του Επιστάτου, απέβαλεν ως αμελή και ανίκανον, τον Φλωριάν Μωραΐτη, της θέσεως Αλληλοδιδασκτικού Διδασκάλου του εν τη νήσω ταύτη Χωρίου Πέλεκας». Όποιος δάσκαλος ή καθηγητής ήθελε να απευθυνθεί στην Επιτροπή το έπραττε δια μέσου του Γενικού Εφόρου που υπαγόταν. Ο Γενικός Έφορος των Μεσαίων και αλληλοδιδασκτικών σχολείων ήταν επιφορτισμένος να περιοδεύει τα νησιά, να κάνει έλεγχο και να υποβάλλει αναφορές στην Επιτροπή. Η προαναφερόμενη απόφαση της Γερουσίας με τον κανονισμό λειτουργίας της εκπαίδευσης των αλληλοδιδασκτικών σχολείων και τις αρμοδιότητες των οργάνων ίσως ήταν η μοναδική επιτυχία του Μουστοξύδη, καθώς πολλές από τις προτάσεις του έμειναν ανεφάρμοστες λόγω πολιτικών συγκυριών ή δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν. Ο κανονισμός αποτελούσε σύνθεση των απόψεων του Μουστοξύδη και των εμπειριών του από την οργάνωση των αλληλοδιδασκτικών σχολείων που του είχε αναθέσει ο Καποδίστριας στο Ελληνικό Κράτος με τις πράξεις και τις αποφάσεις που πάρθηκαν από την περίοδο του Γκίλφορντ και είχαν να κάνουν με την εφαρμογή του συστήματος στα Ιόνια Νησιά.

Στις 29 Απριλίου του 1835 ανέλαβε Αρμοστής ο Ντάγκλας, στρατιωτικός στο επάγγελμα με στόχο να επαναφέρει τον παλιό τρόπο διοίκησης και να

αποσύρει τις φιλελεύθερες ιδέες που είχαν όμως εδραιωθεί. Ο Ντάγκλας επιχείρησε να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις που θα οδηγούσαν στο πέραςμα από τη Βρετανική Προστασία στην Αποικιοκρατία και αργότερα στην πλήρη ένταξη στην Αγγλία. Όλα αυτά με κατάλληλους χειρισμούς και στα εκπαιδευτικά ζητήματα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες και με την επίδραση πολιτικών συγκυριών και προσωπικών φιλοδοξιών ο Μουστοξύδης υπέβαλε την παραίτησή του από το αξίωμα του προέδρου της Επιτροπής Εκπαίδευσης.

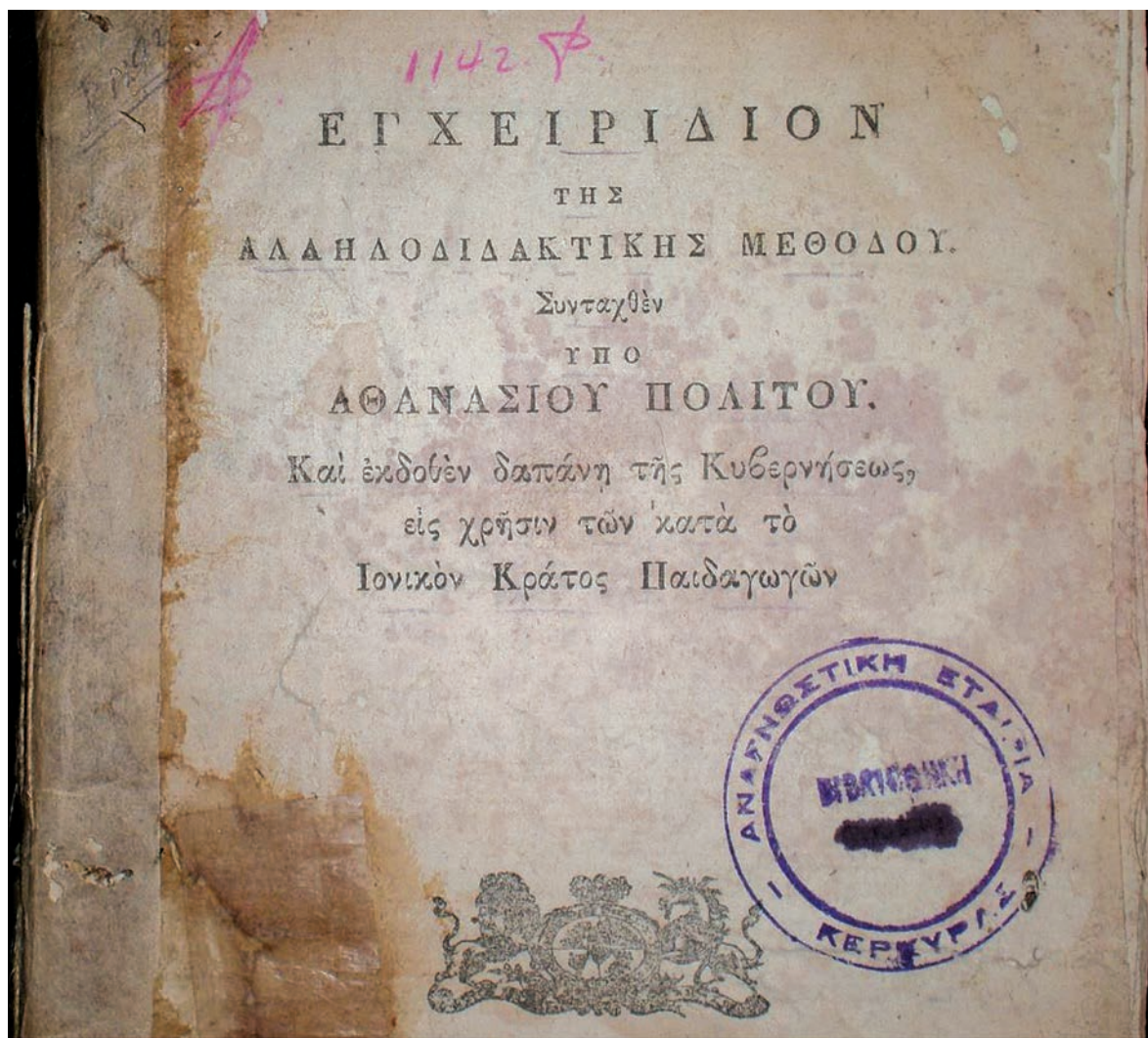
5. Πολιτικές και διοικητικές αλλαγές η εξέλιξη του μαθητικού πληθυσμού τα έτη 1835/1839.

Της παραίτησης Μουστοξύδη, 5 Μαΐου 1835, ακολούθησε μικρή περίοδος αστάθειας στα εκπαιδευτικά πράγματα του Ιονίου Κράτους. Διορίστηκε Άρχοντας της Δημόσιας Εκπαίδευσης ο Έντουαρντ Μπαίνινς, γραμματέας εξ' απορρήτων της Γερουσίας, ο οποίος απέλυσε τον Αθανάσιο Πολίτη από το αξίωμα του προσωρινού γραμματέα της Γενικής Επιτροπής Δημόσιας Εκπαίδευσης. Στις 28 Αυγούστου 1835 πρόεδρος της Γενικής Επιτροπής ανέλαβε ο Στάμιος Γαγγιάδης, Γερουσιαστής και πολιτικός χαμηλών τόνων. Ήταν μορφωμένος με εμπειρία στο χώρο της εκπαίδευσης, αφού είχε διατελέσει μέλος της πρώτης Γενικής Επιτροπή το έτος 1828. Στη θέση του γενικού Επιθεωρητή διορίστηκε ο Άγγλος Πάστορας Λάουντς. Διορισμός που σηματοδοτούσε την τάση της Βρετανίας να παρεμβαίνει στη Δημόσια Εκπαίδευση.

Στις 2 Μαρτίου του 1836 με πράξη της κυβέρνησης και ύστερα από αναφορά της Γενικής Επιτροπής Δημόσιας Παιδείας προβλέπονταν για την Κέρκυρα 32 αλληλοδιδασκτικά σχολεία, 24 για το Αργοστόλι, 9 για το Ληξούρι, 21 για τη Ζάκυνθο, 19 για τη Λευκάδα, για την Ιθάκη 7, 6 για τα Κύθηρα και 4 για τους Παξούς. Υπήρχε η πρόβλεψη για μια βιβλιοθήκη σε κάθε αλληλοδιδασκτικό σχολείο που έπρεπε να φροντίσει η τριμελής επιτροπή. Σύμφωνα με τον Γενικό Επιθεωρητή Λά-

Εικόνα 4.

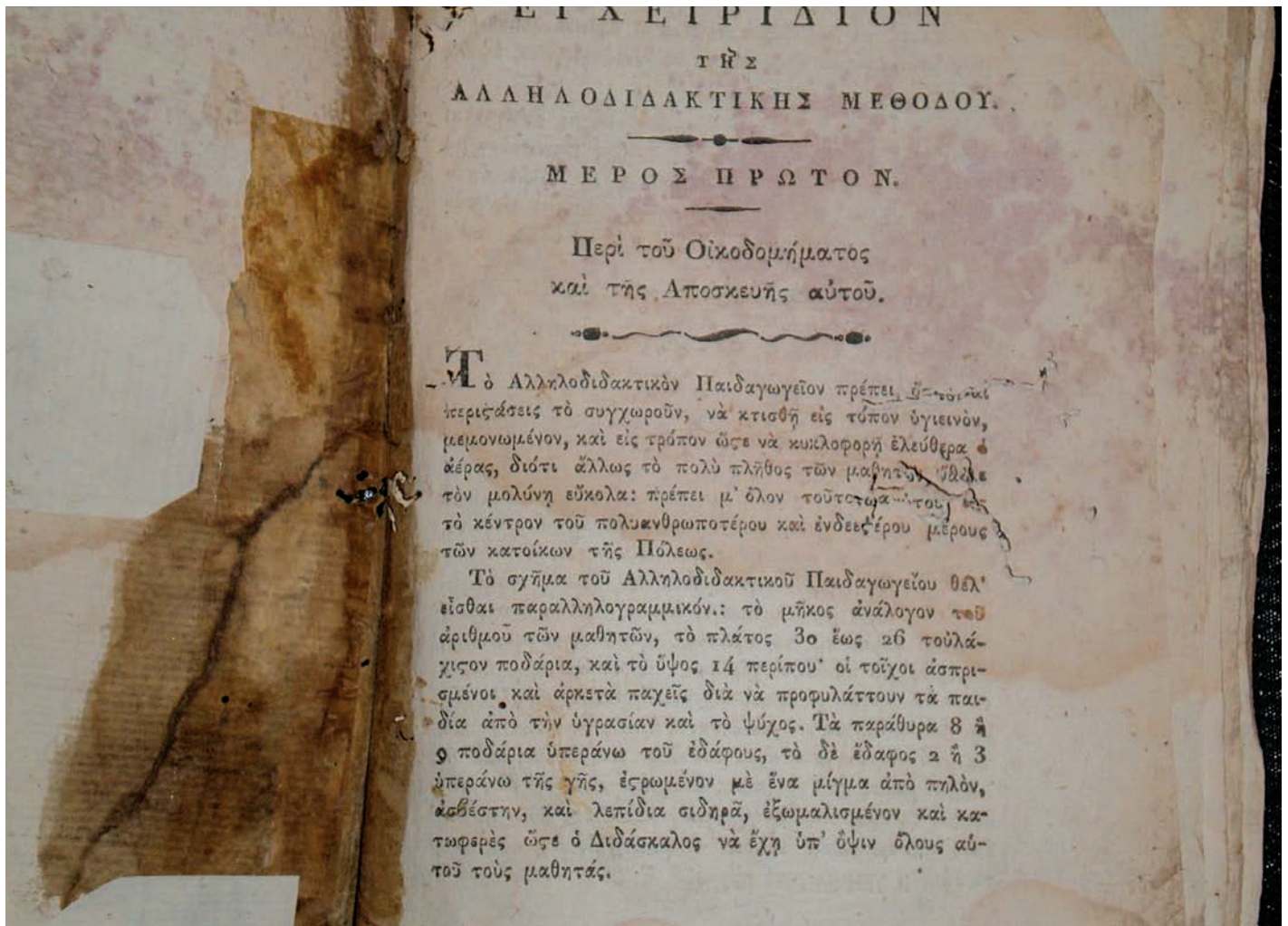
Ποδίτης Αθανάσιος,
«Εγχειρίδιο της Αλληλοδιδασκτικής
Μεθόδου». Έκδοσης πρώτη 1820,
Βιβλιοθήκη Αναγνωστικής
Εταιρίας Κέρκυρας.

ουντς το έτος 1836 από τα 122 σχολεία που προβλεπόταν να λειτουργούν σε ολόκληρο το Κράτος, λειτουργούσαν μόνο 28. Τα 94 ήταν προς σύσταση και έλειπαν 17 δάσκαλοι. Το σημαντικότερο πρόβλημα ήταν η έλλειψη εκπαιδευτικών που οφειλόταν στη μη καταβολή από τους γονείς του μισού από το ποσό που τους αναλογούσε, αφού το άλλο μισό καλυπτόταν από το κράτος. Ο Λάουντς τόνιζε ότι τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία δεν παρουσίαζαν ομαλή πορεία στην εξέλιξή τους, επειδή πολλοί γονείς που στελέχωναν τις επιτροπές αδιαφορούσαν ή έδειχναν αδράνεια διότι είχαν απορριφθεί οι περιοχές τους από τη λειτουργία έδρας των σχολείων γεγονός που δείχνει ότι οι τοπικιστικές διαφορές αποτελούσαν τροχοπέδη στην εξαπλώση των προκαταρκτικών σχολείων.

Στις 3 Ιανουαρίου του 1837 η Γερουσία εξέδωσε απόφαση που απαγόρευε οποιοδήποτε εγχειρίδιο στα σχολεία χωρίς την άδεια του Έξαρχου της Εκκλησίας των Ιόνιων Νησιών. Η άδεια στηριζόταν σε προηγούμενη έγκριση που θα έδιναν καθηγητές της Θεολογίας του Πανεπιστημίου. Ουσιαστικά εξεταζόταν, αν στα βιβλία υπήρχαν ιδέες ή δόγματα που ήταν αντίθετα με την Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη. Προβλεπόταν απόλυση σε όποιον εκπαιδευτικό παράβαινε το μέτρο. Η άδεια θα έπρεπε να είναι τυπωμένη στην πρώτη σελίδα του βιβλίου. Υπήρχε επίσης χρονοδιάγραμμα για τον έλεγχο όλων των βιβλίων που χρησιμοποιούσαν.

Το 1840 αντικαταστάθηκε ο Γαγγάδης στο Αρχοντείο της Εκπαίδευσης από τον Δημήτριο Δελλαδέτορμα που ήταν Γερουσιαστής και του οποίου

Εικόνα 5.
Ποδῆτης Ἀθανάσιος,
«Εγχειρίδιο τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς
Μεθόδου»,
Ἐκδόσεως πρώτη 1820,
Βιβλιοθήκη Ἀναγνωστικῆς
Ἐταιρίας Κέρκυρας.

η πολιτική στάση ήταν στα ίχνη του Αρμισιτί. Ο νέος Ἀρχοντας της εκπαίδευσης συνέταξε καινούριο κανονισμό που κατατέθηκε προς ψήφιση στις 13 Μαρτίου του 1841. Σύμφωνα με αυτόν καταργήθηκε η θέση του Εφόρου των Μεσαίων και Ἀλληλοδιδασκτικῶν Σχολείων που είχε καθιερωθεί από τη ΙΘ πράξη της Πέμπτης Γερουσίας και οι αρμοδιότητές του ανατέθηκαν στον Επιχώριο Αξιωματικό ο οποίος έπρεπε να υποβάλει αναφορές για τα εκπαιδευτικά τις οποίες θα έστελνε μέσω του Ὑπαρχου στην Γενική Επιτροπή και από εκεί στη Βουλή. Η Γερουσία με την ΚΗ απόφαση τροποποίησε κάποιους από τους νόμους που αφορούσαν τη δημόσια εκπαίδευση και είχαν ψηφιστεί από προηγούμενες συνεδριάσεις. Η Γενική Επιτροπή Εκπαίδευσης θα ήταν σε άμεση επαφή με τη Βουλή προκειμένου να λαμβάνει γενικές κατευθύνσεις. Ήταν υπεύθυνη για την πειθαρχία

της δημόσιας διδασκαλίας και την τήρηση των κανονισμών που είχαν θεσπιστεί από τη Βουλή. Επιφορτιζόταν με την υποχρέωση να προτείνει τροπολογίες ή μεταρρυθμίσεις που θεωρούσε αναγκαίες για τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Στο άρθρο 4 του πρώτου μέρους αναφερόταν ο τρόπος επιλογής των εκπαιδευτικών που γινόταν με διαγωνισμό στη Δημόσια Επιτροπή Παιδείας. Ο κανονισμός λειτουργίας των σχολείων ήταν ευθύνη της Επιτροπής και υποβαλλόταν προς έγκριση στη Βουλή. Στο τρίτο άρθρο επιβεβαίωνε τη συνέχιση της χρήσης της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου και καθόριζε τα μαθήματα που θα διδάσκονταν στην προκαταρκτική βαθμίδα (Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία, Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματική, οι τέσσερις πράξεις στα Μαθηματικά, Ιχνογραφία, Καλλιγραφία). Σύμφωνα με την ίδια πράξη προβλέπονταν 41 σχολεία για την Κέρκυρα, 42

για την Κεφαλονιά, 29 στη Ζάκυνθο, 20 στη Λευκάδα, 11 στην Ιθάκη, 9 στα Κύθηρα, 7 στους Παξούς. Στον αριθμό των σχολείων συμπεριλαμβάνονταν 2 Κεντρικά σχολεία στην Κεφαλονιά και από 1 Κεντρικό στα υπόλοιπα νησιά. Το τρίτο μέρος αφορούσε την προκαταρκτική εκπαίδευση και τονιζόταν ότι τα βιβλία θα εξετάζονται από τη Θεολογική Σχολή και θα εγκρίνονται από τον Έξαρχο του Ιονίου Κράτους. Σε σχέση με την ίδρυση αλληλοδιδασκτικών σχολείων από ιδιώτες τονιζόταν ως προϋπόθεση το πιστοποιητικό από την τοπική κυβέρνηση για το ήθος του ενδιαφερόμενου και απόδειξη από τον διευθυντή του Κεντρικού Σχολείου ότι κατέχει τη μέθοδο.

Στις 10 Νοεμβρίου του 1841 με την ΙΑ πράξη της Κυβέρνησης αναδιαρθρώθηκε η Επιτροπή Εκπαίδευσης η οποία αποτελούταν από τον Αρμοστή, τον πρόεδρο της Γερουσίας, τον Μητροπολίτη Κερκύρας, τον Άρχοντα της Εκπαίδευσης και τους δυο εξ' απορρήτων γραμματείς της Βουλής. Η Επιτροπή ήταν υπεύθυνη για το περιεχόμενο σπουδών, για τα οικονομικά της εκπαίδευσης και για το διορισμό των εκπαιδευτικών. Επιφορτιζόταν με τη σύνταξη σχεδίου που είχε στόχο τη μεταρρύθμιση των σπουδών σε όλες τις βαθμίδες. Στις 17 Νοεμβρίου του 1841 η Βουλή αποφάσισε αφού έλαβε υπόψη της την εισήγηση της Κυβέρνησης που προήλθε από τις προτάσεις της Γενικής Επιτροπής Εκπαίδευσης να αναθέσει στον Άρχοντα της Εκπαίδευσης την ευθύνη για όλα τα δημόσια σχολεία. Ο Άρχοντας επιφορτιζόταν με την ευθύνη της επιθεώρησης και της αναφοράς προς τη Γενική Επιτροπή. Στο άρθρο 5 της απόφασης γινόταν λόγος για πρώτη φορά για την καθιέρωση της διδασκαλίας Αγγλικής Γλώσσας στα Κεντρικά Αλληλοδιδασκτικά Σχολεία. Τον Ιανουάριο του 1842 τοποθετήθηκε νέος Έφορος των προκαταρκτικών και των δευτερευόντων σχολείων ο Εκτωρας Ρίκκνς. Ήταν έμπειρος σχετικά με τα διοικητικά θέματα και ικανός στο να χειρίζεται προβλήματα.

Τον Αύγουστο του 1842 δημοσιεύτηκε από το γραμματέα της Γενικής Επιτροπής Δούσμανν νέ-

ος κανονισμός για τα προκαταρκτικά και δευτερεύοντα σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά. Σύμφωνα με αυτόν οι δάσκαλοι των κεντρικών αλληλοδιδασκτικών σχολείων υπάγονταν στον Γενικό Επιστάτη της προκαταρκτικής και δευτερεύουσας εκπαίδευσης. Γινόταν σαφή αναφορά στις αργίες και στις διακοπές. Τα αλληλοδιδασκτικά είχαν διακοπές μόνο το απόγευμα από τις 15 Ιουλίου ως τις 15 Αυγούστου. Για τις ανάγκες των σχολείων σε γραφική ύλη, αναλώσιμα και έντυπο υλικό έπρεπε να φροντίζουν οι τοπικές κυβερνήσεις μετά από αίτημα των δασκάλων προς τους Γενικούς Επιστάτες.

Την 1^η Απριλίου του 1843 τοποθετήθηκε νέος Αρμοστής στα Ιόνια Νησιά, ο βαρόνος Σίτων που αντικατέστησε τον Μακένζι. Η Βρετανία με την επιλογή αυτή προσπάθησε να μεταστρέψει το κλίμα που είχε διαμορφωθεί στο Κράτος από τον Ντάγκλας. Ο νέος Αρμοστής συνέχισε την οικονομική πολιτική του προκατόχου του Μακένζι χωρίς να περικόψει τις εκπαιδευτικές δαπάνες.

Το έτος 1844 έγινε προσπάθεια για την Οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Συστήθηκε γεωργικό σχολείο στους Καστελλάνους Μέσος που σύμφωνα με τον κανονισμό το πρωί διδασκόνταν με την αλληλοδιδασκτική μέθοδο Ανάγνωση, Γραφή, Αριθμητική, Αρχές Γραμματικής, Θρησκευτικά και Γεωμετρία. Το απόγευμα διδασκόνταν μαθήματα της πρακτικής γεωργικής. Τα σχολεία αυτά λειτούργησαν ως το 1851 και στη συνέχεια καταργήθηκαν διότι δεν ανταποκρίθηκαν στους στόχους τους.

Στις 8 Νοεμβρίου του 1843 η κυβέρνηση με την πράξη αριθμός Κ αναγνώριζε την αναγκαιότητα ίδρυσης περισσότερων σχολείων στην ύπαιθρο και αποφαιζόταν η ίδρυση ενός Πρότυπου Σχολείου σε προάσιο της Κέρκυρας. Σύμφωνα με την αναφορά του νέου Εφόρου το 1843 σε όλο το κράτος υπήρχαν 106 δημόσια σχολεία που φοιτούσαν 4.460 μαθητές και μαθήτριες. Υπήρχαν επίσης 88 ιδιωτικά σχολεία στα οποία φοιτούσαν 2.564 μαθητές. Ο συνολικός μαθητικός πληθυσμός στα δη-

μόσια και ιδιωτικά σχολεία ανερχόταν δηλαδή σε 7.024 μαθητές και μαθήτριες. Σε ποσοστά το 63% του μαθητικού πληθυσμού εκπαιδεύονταν στα δημόσια σχολεία και το 37% στα ιδιωτικά.

6. Η Πράξη ΞΕ της Γερουσίας για την Προκαταρκτική Εκπαίδευση.

Στις 27 Μαΐου του 1848 ψηφίστηκε από τη Γερουσία η ΞΕ πράξη που αφορούσε την προκαταρκτική εκπαίδευση και έφερνε αλλαγές σε σχέση με τις προηγούμενες. Συγκεκριμένα οι Υπαρχοι και τα μέλη των Δημαρχείων έπρεπε να επισκέπτονται τα προκαταρκτικά σχολεία, να ελέγχουν και στη συνέχεια να αναφέρουν στη Γενική Επιτροπή Δημόσιας Εκπαίδευσης στοιχεία για την πρόοδο των σχολείων και την καταλληλότητα των δασκάλων. Να προτείνουν αλλαγές όπου ήταν αναγκαίες και την κατάργηση σχολείων ή την ίδρυση νέων όπου χρειαζόνταν. Στο άρθρο 3 της πράξης ΞΕ αναφερόταν ότι οι απόφοιτοι του Ιεροσπουδαστηρίου μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση προς τη Γενική Επιτροπή της Δημόσιας Εκπαίδευσης για να αναλάβουν τη διεύθυνση σε κάποιο κεντρικό αλληλοδιδασκτικό σχολείο. Προβλεπόταν επίσης βοηθός διευθυντή ο οποίος μπορούσε να είναι και αυτός απόφοιτος του Ιεροσπουδαστηρίου. Οι διευθυντές ήταν υποχρεωμένοι να επισκέπτονται τα προκαταρκτικά σχολεία της περιοχής τους κάθε μήνα, να παρέχουν οδηγίες προς τους μαθητές, να συγκεντρώνουν στοιχεία και να υποβάλουν μηνιαία έκθεση προς τον Υπαρχο. Αυτοί με τη σειρά τους θα έπρεπε να ενημερώσουν τη Γενική Επιτροπή.

7. Οι πολιτικές εξελίξεις από το 1848 ως το 1864 και η διαμόρφωση του μαθητικού πληθυσμού των αλληλοδιδασκτικών σχολείων.

Από το 1848 οι πολιτικές εξελίξεις επηρέασαν και τη λειτουργία των αλληλοδιδασκτικών σχολείων. Το Μάιο του 1848 ανακοινώθηκε η καθιέρωση της ελευθεροτυπίας στον τύπο. Σχηματίστηκαν τρεις πολιτικές τάσεις. Των «μεταρρυθμιστών» που αποτελούνταν από αστούς, φιλελεύθερους και αρι-

στοκράτες με στόχο την καλλιέργεια της παιδείας του πληθυσμού. Των «ριζοσπαστών» με προσανατολισμό στην ιδέα της Ένωσης των νησιών με την Ελλάδα με επαναστατικό πνεύμα και με εκπροσώπους από όλες τις τάξεις. Την Τρίτη τάση αποτελούσαν οι ευεργετημένοι του καθεστώτος της Προστασίας, Αριστοκράτες και αστοί. Το 1849 ο Ερρίκος Γεώργιος Ουόρντ έγινε νέος Αρμοστής αντικαθιστώντας τον Σίτον σε μια δύσκολη οικονομική συγκυρία για τα Ιόνια νησιά. Οι κοινωνικές και οι πολιτικές ταραχές ήταν αναπόφευκτες. Ο νέος Αρμοστής εμφάνισε το πρόσωπο του κατακτητή πλέον και όχι του Προστάτη. Στις εκλογές το Φεβρουάριο του 1850 για την ανάδειξη της Ένατης Βουλής επικράτησαν οι Ριζοσπάστες. Μεταρρυθμιστές και Ριζοσπάστες επιδίδονταν σε συνεχή αντιπολιτευτικό αγώνα με θέμα την Εκπαίδευση και ειδικά τις οικονομικές δαπάνες για την προκαταρκτική εκπαίδευση. Αποτέλεσμα της αντιπαράθεσης ήταν να εξαιρεθούν οι δάσκαλοι των αλληλοδιδασκτικών σχολείων από την απόφαση της Γερουσίας στις 27 Σεπτεμβρίου του 1851 για τη μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων. Στις 14 Νοεμβρίου του 1850 διατάχτηκε η διακοπή των εργασιών της Ένατης Βουλής, ενώ στις 22 Δεκεμβρίου ανακοινώθηκε η απόφαση της βασίλισσας της Αγγλίας για τη διάλυση του Κοινοβουλίου και την προκήρυξη εκλογών.

Εν μέσω έντονων πολιτικών εξελίξεων στις 25 Ιουνίου του 1851 η Γραμματεία της Γενικής Επιτροπής Δημόσιας Εκπαίδευσης εξέδωσε απόφαση για τη λειτουργία των αλληλοδιδασκτικών σχολείων σύμφωνα με την οποία για το διορισμό δασκάλων στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία απαιτούνταν έγγραφο/απόδειξη επιτυχίας στις εξετάσεις που δεν αποτελούσε και τον καθοριστικό παράγοντα για τη θέση. Οι εξετάσεις γίνονταν από την Τοπική Επιτροπή που αποτελούνταν από τον Επιχώριο Αξιωματικό τον αρμόδιο για την παιδεία ο οποίος ήταν και πρόεδρος, τον διευθυντή του Δευτερεύοντος σχολείου και τον δάσκαλο του Κεντρικού Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου. Από την εξέταση εξαιρούνταν οι μαθητές του Ιεροσπουδαστηρίου. Οριζόταν η αλληλοδιδασκτική ως η μέθοδος

διδασκαλίας της Κατήχησης της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, της Γραμματικής που θα επικεντρωνόταν στη διδασκαλία των μερών του λόγου και της ορθογραφίας. Στην Αριθμητική θα διδάσκονταν οι τέσσερις πράξεις, τα κλάσματα και η μέθοδος των τριών. Περιλαμβάνονταν επίσης η διδασκαλία της Καλλιγραφίας και της Ικνογραφίας. Βασικό μέρος της εξέτασης των υποψηφίων δασκάλων αποτελούσε η διερεύνηση του κατά πόσο οι υποψήφιοι κατείχαν την Αλληλοδιδασκτική Μέθοδο και την ύλη που θα δίδασκαν στα σχολεία. Οι εξετάσεις γίνονταν και για τους ενεργειακούς δασκάλους προκειμένου να διαπιστωθεί η ικανότητά τους να ασκούν το επάγγελμα.

Το Φεβρουάριο του 1852 εγκαταστάθηκε η νέα Βουλή του Κράτους η οποία είχε να αντιμετωπίσει αρκετά οικονομικά προβλήματα που επηρέαζαν και τη δημόσια εκπαίδευση. Το Νοέμβριο του 1852 ανέλαβε Άρχοντας της Δημόσιας Εκπαίδευσης ο Στέφανος Παδοβάς που είχε την επιτήρηση όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Στις 19 Ιουνίου/1 Ιουλίου του 1854 δημοσιεύτηκε στην επίσημη εφημερίδα του Ιονίου Κράτους απόφαση της Γερουσίας για την επαναφορά των διδασκτρών στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Στόχος ήταν να μοιραστεί το κόστος λειτουργίας των σχολείων ανάμεσα στους γονείς και στο Κράτος. Τονίζονταν ότι όταν οι γονείς αναλάμβαναν καθήκοντα και υποχρεώσεις απέναντι στα σχολεία, διαπιστωνόταν σημαντικότερη πρόοδος, ενώ όταν το Κράτος είχε στην αποκλειστική του ευθύνη τη μισθοδοσία των δασκάλων, αυτοί παρουσιάζονταν αμελείς και αδιάφοροι. Οριζόταν για κάθε νησί η συμμετοχή του Κράτους στις αμοιβές των δασκάλων και οι υποχρεώσεις των γονέων, παράλληλα ανάθεταν στις τοπικές κοινωνίες να διευθετήσουν το πρόβλημα στέγης των σχολείων. Καθοριζόταν σε τριάντα ο αριθμός των μαθητών που απαιτούνταν να συνδράμουν οικονομικά για τη σύσταση ενός σχολείου, ενώ προβλεπόταν η παύση ή η συγχώνευση του σχολείου με κάποιο άλλο, αν ο αριθμός μαθητών έπεφτε κάτω από τους τριάντα.

Μέσα από έντονες αντιπαραθέσεις για τη δημόσια εκπαίδευση εννέα ριζοσπάστες βουλευτές κατέθεσαν τον Ιούνιο του 1855 σχέδιο νόμου στη Βουλή που πρότειναν την ενίσχυση της Δημόσιας εκπαίδευσης ενδυναμώνοντας και αναδιοργανώνοντας τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Πρότειναν την ίδρυση αλληλοδιδασκτικών στα χωριά με ελάχιστο αριθμό μαθητών τους 25, τη δωρεάν παροχή των πινάκων της αλληλοδιδασκτικής και χορήγηση δωρεάν στους άπορους μαθητές των βιβλίων και της γραφικής ύλης και γενικότερα την παροχή δωρεάν εκπαίδευσης στα αλληλοδιδασκτικά και δευτερεύοντα σχολεία. Το σχέδιο νόμου δεν ψηφίστηκε.

7.1. «Νόμος Περί Παιδείας»

Στις 9 Ιουνίου του 1857 ψηφίστηκε από τη Βουλή νέο νομοσχέδιο για τη δημόσια εκπαίδευση που κατέθεσε η Γερουσία στην πρώτη Σύνοδο του ενδέκατου Κοινοβουλίου του Ιονίου Κράτους κι επικράτησε ως Νόμος Κ «Νόμος Περί Παιδείας». Χωριζόταν σε τέσσερις Τίτλους. Στον Α Τίτλο αναφερόταν στα καθιδρύματα της δημόσιας Παιδείας που ήταν: α) Προκαταρκτικά Σχολεία, β) Λύκεια και Γυμνάσιο, γ) Ιεροσπουδαστήριο, δ) Ακαδημία. Η αλληλοδιδασκτική εξακολουθούσε ως επίσημη μέθοδος για τα προκαταρκτικά σχολεία χωρίς να αποκλείεται και η συνδιδασκτική. Θα διδάσκονταν η Ανάγνωση, η Γραφή στην ελληνική Γλώσσα και από τη Γραμματική τα μέρη του λόγου και η ορθογραφία. Προβλεπόταν η διδασκαλία της εφαρμοσμένης αριθμητικής, της καλλιγραφίας, της κατήχησης στην Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία και στοιχεία πρακτικής Γεωργίας. Προέβλεπε ένα σχολείο αλληλοδιδασκτικής σε κάθε κεντρικό χωριό ώστε να εξυπηρετούνται και οι γύρω περιοχές. Έπρεπε να υπάρχει ένα Κεντρικό Σχολείο σε κάθε νησί με εξαίρεση την Κεφαλονιά που προβλεπόταν δυο. Στα Κεντρικά σχολεία θα διδάσκονταν επιπλέον η Αγγλική γλώσσα, η γραμμική και η Ικνογραφία. Σε κάθε πόλη έπρεπε να υπάρχει κι ένα γυναικείο σχολείο για την εκπαίδευση των κοριτσιών. Στην ενότητα για τα

προκαταρκτικά σχολεία οριζόταν ότι η προκαταρκτική εκπαίδευση είναι άμισθη και τα βιβλία με τους πίνακες της αλληλοδιδασκτικής θα διανέμονταν δωρεάν. Θα συντασσόταν επίσης κανονισμός που θα καθόριζε τους πίνακες ανάγνωσης και αριθμητικής αλλά και τις διατάξεις για την πειθαρχία, τα βραβεία και τις επιθεωρήσεις. Στον Ε' Τίτλο καθοριζόταν ο τρόπος διορισμού των εκπαιδευτικών των δημόσιων σχολείων, αρμοδιότητα που ανήκε στη Γερουσία λαμβάνοντας υπόψη και τη γνώμη του Αρμοστή. Ο δημόσιος διαγωνισμός έπρεπε να προηγείται προκειμένου να μπορεί κάποιος να διεκδικήσει θέση εκπαιδευτικού. Εκπαιδευτικός με προηγούμενη εμπειρία ή δημοσιευμένο κάποιο έργο συγγραφικό εξαιρούταν από το διαγωνισμό. Στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία μπορούσαν να διοριστούν και οι ιερείς του Ιεροσπουδαστηρίου. Για τον τρόπο διεύθυνσης και επιτήρησης της Δημόσιας Εκπαίδευσης γινόταν αναφορά στον Τίτλο Γ' του Νόμου. Έτσι η Γενική Διεύθυνση τη Δημόσιας Εκπαίδευσης αναθετόταν από τη Γερουσία σε κάποιον που έφερε τον τίτλο του Άρχοντα της Δημόσιας Παιδείας υπό την επιτήρηση του Αρμοστή. Τα προκαταρκτικά σχολεία υπάγονταν στα επιχώρια συμβούλια κάθε νησιού σύμφωνα με το Σύνταγμα με την υποχρέωση να επικοινωνούν με τον Άρχοντα για την επίλυση προβλημάτων. Ο Άρχοντας συνέδεε τη διοίκηση δηλαδή τη Γερουσία και τον Αρμοστή με τα Επιχώρια συμβούλια και τους δασκάλους των σχολείων. Ήταν υποχρεωμένος να επισκέπτεται τα σχολεία, να επιθεωρεί, να συντάσσει αναφορές και να προτείνει μέτρα προς τη Γερουσία και τον Αρμοστή για την καλύτερη λειτουργία τους. Τον Άρχοντα συμπλήρωνε ο Επιστημονικός Επιθεωρητής. Προβλέπονταν ακόμη τα σχετικά με τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης και αποφασίζονταν τα ιδιωτικά σχολεία να υπάγονται στις ίδιες διατάξεις περί ελέγχου με τα δημόσια. Εξαιρούνταν μόνο τα νηπιακά σχολεία και η διδασκαλία κατ'οίκον. Τα σχολεία των κοινοτήτων που λειτουργούσαν με τις ιδιωτικές επιχορηγήσεις σύμφωνα με το Νόμο θα υπάγονταν στην επιτήρηση του Άρχοντα όπως τα Δημόσια.

Το έτος 1857 εκδόθηκε το βιβλίο του Ερμάννου Λούντζη «Περί της Εν Επτανήσω διοργανώσεως της Δημόσιας Εκπαίδευσης» στο οποίο διατυπώνονταν οι απόψεις του Ριζοσπάστη πρώην Βουλευτή της Ζακύνθου και οι θέσεις του κόμματός του για την Εκπαίδευση. Σύμφωνα με αυτές προτεινόταν η υποχρεωτικότητα της δωρεάν Εκπαίδευσης με βάση νόμο και με ποινές για όσους δεν τον τηρούσαν. Πρότεινε αλλαγή των βιβλίων, ίδρυση διδασκαλείου για την εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των δασκάλων και τη σύσταση πενταμελούς συμβουλίου που θα ονομαζόταν «Το Γενικόν της Δημόσιας Παιδείας Συμβούλιον» με παράλληλη σύσταση επιταμένων επιτροπών σε κάθε νησί για την καλύτερη οργάνωση και διοίκηση της Εκπαίδευσης.

Τον Ιανουάριο του 1859 ο Μουστοξύδης, ως Άρχοντας της Δημόσιας Εκπαίδευσης από τις 6 Οκτωβρίου του 1857, ανέφερε ότι η Κέρκυρα αριθμούσε 39 αλληλοδιδασκτικά σχολεία με 2.344 μαθητές, η Κεφαλονιά 38 σχολεία με 2.536 μαθητές, στη Ζάκυνθο υπήρχαν 17 σχολεία που φοιτούσαν 1.139 μαθητές, στη Λευκάδα ο αριθμός των μαθητών ήταν 830 που κατανέμονταν σε 17 σχολεία, 8 αλληλοδιδασκτικά λειτουργούσαν στην Ιθάκη στα οποία φοιτούσαν 464 μαθητές, στα Κύθηρα φοιτούσαν 583 μαθητές σε 9 σχολεία και στους Παξούς λειτουργούσαν 7 σχολεία με 207 μαθητές. Ο συνολικός μαθητικός πληθυσμός του Ιονίου Κράτους ανερχόταν σε 8.103 μαθητές που κατανέμονταν σε 135 σχολεία. Τον Ιούνιο του 1859 ο Μουστοξύδης υπέβαλε στη Γερουσία κανονισμό σύμφωνα με τον οποίο τα σχολεία των κοριτσιών ήταν τρία, το Κεντρικό στην πόλη, ένα στο Μαντούκι και ένα στη Γαρίτσα τα οποία διευθύνονταν από μια διευθύντρια. Η στοιχειώδης κατήχηση, η ιερή ιστορία, η εξήγηση του ιερού Ευαγγελίου της Κυριακής, η ελληνική Ανάγνωση και Γραφή, η Ανάγνωση και η Γραφή στα Αγγλικά τα οποία όμως διδασκόνταν μόνο στο Κεντρικό Σχολείο, οι τέσσερις πράξεις στα Μαθηματικά, η ραπτική, ήταν τα μαθήματα που διδασκόνταν. Βασική μέθοδος διδασκαλίας ήταν η αλληλοδιδασκτική χωρίς να αποκλείεται και η συνδιδα-

κτική. Η ώρα έναρξης των μαθημάτων ήταν η ενάτη πρωινή και η ώρα λήξης η δωδεκάτη, ενώ το απόγευμα ήταν 2 με 5 ή 3 με 6 εξι ανάλογα με την εποχή. Ένας δάσκαλος με έναν βοηθό παρέδιδαν την κατάνοση, την ιερή ιστορία, την Ανάγνωση και Γραφή την Αριθμητική και στα τρία σχολεία που υπήρχαν, Κεντρικό, Μαντούκι Γαρίτσα. Υπήρχε δασκάλα των γυναικείων έργων και δασκάλα Αγγλικών και αποκλειστική καθαρίστρια για το σχολείο. Για την εγγραφή των μαθητριών προϋπόθεση ήταν να έχουν κλείσει το έκτο έτος της ηλικίας τους, να παρουσιαστούν με τους γονείς τους και να υποβάλουν πιστοποιητικό από τον ιερέα της ενορίας που να βεβαιώνει ότι η οικογένεια είναι χρηστής διαγωγής, πιστοποιητικό γιατρού ότι δεν είχε περάσει ευλογιά, ότι είχε εμβολιαστεί και ότι δεν είχε κάποιο δερματικό νόσημα. Η διευθύντρια τηρούσε βιβλίο εγγραφής μαθητριών -Μητρώο σχολείου- που έγραφε το όνομα την ημερομηνία εγγραφής, την ηλικία το επάγγελμα και τη διεύθυνση των γονέων. Στο άρθρο 10 γινόταν σαφή αναφορά για τους κανόνες υγιεινής των μαθητριών. Τονίζονταν οι υποχρεώσεις των δασκάλων οι οποίοι έπρεπε να αποτελούν παράδειγμα ηθικής και ευπρέπειας. Δεν είχαν δικαίωμα για σωματικές τιμωρίες και θα έπρεπε να είναι μετριοπαθείς σε σχέση με την αυστηρότητα. Η προσευχή ήταν υποχρεωτική στην αρχή και στο τέλος των μαθημάτων, ενώ σημειωνόταν καθημερινά η επίδοση και οι απουσίες των κοριτσιών και κάθε δυο μήνες αναρτιόταν πίνακας με τα στοιχεία αυτά για κάθε κορίτσι. Ο συνοπτικός πίνακας στέλνόταν από τη διευθύντρια στο Αρχοντείο. Στο τέλος Αυγούστου οι μαθήτριες έδιναν εξετάσεις και όσες διακρίνονταν στο ήθος και στις γνώσεις έπαιρναν βραβεία. Η διευθύντρια είχε την υποχρέωση να επιτηρεί και τα τρία σχολεία με τη βοήθεια των κυριών της Εφορευτικής Επιτροπής των σχολείων που κι αυτές είχαν την ευθύνη της επιτήρησης. Η Εφορευτική Επιτροπή συνεδρίαζε κάθε τρεις μήνες και προγραμματίζε ποια μέλη θα επιτηρούσαν για δέκα ημέρες. Η Επιτροπή αυτή είχε το δικαίωμα να πωλεί τα εργόχειρα των κοριτσιών και από τα χρήματα που εισέπρατταν το 1/3 το έδιναν στους γονείς των κοριτσιών, το άλλο 1/3 το κατέθεταν στην Τράπεζα

στο όνομα των κοριτσιών με το δικαίωμα να μπορούν να τα πάρουν όταν έφταναν στην ηλικία των 16 ετών και το άλλο 1/3 το αφιέρωναν στα φτωχά κορίτσια του σχολείου.

Τον Ιούλιο του 1860 ο Μουστοξύδης πέθανε και στη θέση του τοποθετήθηκε προσωρινά ως Άρχοντας της Δημόσιας Παιδείας ο καθηγητής της Σχολής Φιλοσοφίας Ιωάννης Ν. Οικονομίδης με επιθεωρητή εκπαίδευσης τον επίσης καθηγητή της ίδιας Σχολής Σπυρίδωνα Κατσαίτη. Τον Ιανουάριο του ίδιου έτους δημοσιεύτηκε έκθεση σύμφωνα με την οποία η κατάσταση της Δημοτικής Εκπαίδευσης στην υπαίθρο ήταν αποκαρδιωτική εξαιτίας των πολύ χαμηλών μισθών των δασκάλων και στο ότι οι γονείς είχαν σταματήσει να συνεισφέρουν, ενώ δεν έγινε καμιά αύξηση από το Κράτος. Τονίζονταν ιδιαίτερα ότι η Δημοτική Εκπαίδευση στην εξοχή χρειαζόταν άμεσα στήριξη.

Στις 23 Απριλίου του 1862 η Γερουσία απέστειλε έκθεση προς τη Βουλή η οποία είχε συνταχθεί από ειδική Επιτροπή. Σύμφωνα με την έκθεση ο τελευταίος Νόμος που είχε ψηφιστεί δεν είχε προνοήσει για τα οικήματα που απαιτούνταν για τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία και δεν ελήφθη καμιά πρόνοια για τη σύσταση Διδασκαλείου για την εκπαίδευση των δασκάλων. Το θέμα ήταν οικονομικό και σύμφωνα με την έκθεση έχρηζε άμεσων αντιμετώπισης. Στις 1 Μαΐου του 1862 ο Οικονομίδης ως νέος Άρχοντας της Δημόσιας Εκπαίδευσης υπέβαλε έκθεση με την οποία πρότεινε την κατασκευή νέων κτιρίων, τη λειτουργία διδασκαλείου, τη μετατροπή των σχολείων της υπαίθρου σε μεικτά για την εκπαίδευση και των κοριτσιών ηλικίας 6 ως 9 ετών, την αυστηρή επιτήρηση των διδασκόντων καθώς και την επέκταση του προγράμματος του σχολείου των αρρένων σε 10 σχολεία θηλέων του Κράτους.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά την περίοδο της Βρετανικής Προστασίας τέθηκαν οι βάσεις για την οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης των φτωχών στρωμάτων της κοινωνίας μέσω των αλληλοδιδασκτικών σχολείων και σημειώθηκε μεταστροφή του κλίματος των γονέ-

ων προς την υποχρεωτική εκπαίδευση. Η υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης έστω και αν δεν απέδωσε τους καρπούς που κάποιοι ίσως περίμεναν ήταν ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός που καθιερώθηκε επί Βρετανικής Προστασίας. Η προκαταρκτική εκπαίδευση άρχισε να γίνεται οργανωμένη, συστηματοποιημένη και άμεσα ελεγχόμενη από το Κράτος. Δημιουργήθηκε η πρώτη διοικητική δομή για την οργάνωση, τον έλεγχο και την αποτελεσματική λειτουργία των σχολείων σύμφωνα με αυτά που εφαρμοζόταν στις σύγχρονες ευρωπαϊκές χώρες. Καταπολεμήθηκε αρκετά ο αναλφαβητισμός κυρίως στην ύπαιθρο, αφού δημιουργήθηκαν πολλά αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Άρχισε να αποδυναμώνεται σιγά σιγά το παλιό σύστημα εκπαίδευσης που στηριζόταν στην παραδοσιακή μορφή διδασκαλίας και περιορίστηκε αρκετά ο ρόλος της εκκλησίας στην διαμόρφωση της εκπαίδευσης των παιδιών, ενώ παράλληλα συρρικνώθηκε και ελέγχθηκε σταδιακά η ιδιωτι-

κή πρωτοβουλία. Από ανύπαρκτη μέχρι ελλιπής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η εκπαίδευση των κοριτσιών σε ένα μεγάλο μέρος της περιόδου της Βρετανικής Προστασίας. Μέχρι και την εποχή του Γκίλφορντ το ενδιαφέρον ήταν επικεντρωμένο μόνο στα αγόρια. Από το 1830 αρχίζει να γίνεται προσπάθεια σε διαφορετική βάση όμως και για την εκπαίδευση των κοριτσιών. Την περίοδο αυτή έγινε συστηματική προσπάθεια για την καταγραφή και τη συστηματικότερη εκπαίδευση των δασκάλων που θα αναλάμβαναν το νέο εγχείρημα εφαρμογής της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου, αφού όπως είδαμε συστάθηκε η σχολή αλληλοδιδασκτικής, τυπώθηκαν ειδικά εγχειρίδια και καθιερώθηκε ένα σύστημα εξέτασης και αξιολόγησης των δασκάλων που θα δίδασκαν στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Από το 1843 και μετά είναι φανερό και εντονότερη η παρέμβαση της Βρετανικής Προστασίας στην εκπαίδευση των Ιόνιων Νησιών.

Βιβλιογραφία

- Αβδάλη Αθανασία, «Η Ανάγνωση στα Ελληνικά Αλληλοδιδασκτικά Σχολεία: οι πίνακες του Κλεόβουλου (1819) και οι Πίνακες των Παρισίων (1830)» Αθήνα 1999 εκδόσεις Gutenberg.
- Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου Έλλη, «Η Επτανησιακή Παιδεία στα χρόνια της ξενοκρατίας», Ανάτυπον εκ του 15^{ου} τόμου των Κερκυραϊκών Χρονικών, Κέρκυρα, 1970.
- Θεοτόκης Σπυρίδων, «Η Εκπαίδευση Εν Επτανήσω», (1453-1864) Κερκυραϊκά χρονικά, (τόμος 5^{ος}) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ Κέρκυρα 1956.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος Ι.Γ. Νεότερος Ελληνισμός από το 1833 ως το 1881, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.
- Καλαφάτη Ελένη, «Τα σχολικά κτίρια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης 1821-1929», Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας. Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1988.
- Κόκκωνας Γιάννης, «Οι μαθητές του Κεντρικού Σχολείου», (1830 – 1834), Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Ε.Ι.Ε. Αθήνα, 1997.
- Κούκκου Ελένη, «Ο Καποδίστριας και η Παιδεία» 1827-1832, Αθήνα 1972.
- Κουρκουμέλης Ν.Κ., «Η εκπαίδευση στην Κέρκυρα κατά τη διάρκεια της βρετανικής προστασίας (1816-1864)», Σύλλογος προς διάδοσιν των ελληνικών γραμμάτων, Αθήνα, 2002.
- Λεοντοίνης Γεώργιος «Ζητήματα επανησιακής κοινωνικής ιστορίας», εκδ. αφοί Τολίδη.
- Λούντζη Ερμάννου, «Περί της Εν Επτανήσω Διοργάνωσης της Δημόσιας Εκπαιδύσεως», Αθήνα 1857.
- Παπαδάκη Λυδία, «Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος διδασκαλίας στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα», Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1992.
- Πολίτης Αθανάσιος, «Εγχειρίδιο της Αλληλοδιδασκτικής Μεθόδου», *Εκδόσης πρώτη 1820* Βιβλιοθήκη Αναγνωστικής Εταιρείας Κέρκυρας.
- Στοιχειώδης Γραμματική της καθομιλουμένης γλώσσης. Συνεραρισθείσα υπό Ι. Φωκά. Και εκδοθείσα δαπάνη της Κυβερνήσεως εις χρήσιν των κατά το Ιονικό Κράτος Αλληλοδιδασκτικών Σχολείων. Κέρκυρα εν τη τυπογραφεία της Κυβερνήσεως. 1843. Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Στούπη Χαρά, «Η Εκπαίδευση στην Κέρκυρα 1756-1864», Κέρκυρα 1953.

Πηγές

Αρχεία Νομού Κέρκυρας
Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας

Έντυπα

Εφημερίδα Gazzetta, επίσημη εφημερίδα του Ιονίου Κράτους 1818-1864.